

شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه خواهران
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
معاونت پژوهش
تحقیق پایانی سطح 2

موضوع:

چهار صفت عباد الرحمن در سوره ی مبارکه ی فرقان

استاد راهنما:

سرکار خانم برمشوری

استاد داور:

سرکار خانم منازاده

نگارنده:

فاطمه پورقیومی

بهار 94

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

عبادالرحمن بندگان نمونه ی خداوند هستند. در آیات آخر سوره ی مبارکه ی فرقان دوازده خصلت نیکو برای آنان ذکر شده است. سوره فرقان در مکه نازل شده و 77 آیه دارد که در بخش سوم به نحو فشرده و جامع به صفات مؤمنان راستین اشاره شده است. عبادالرحمان کسانی هستند که باوجود بزرگی مقام و وسعت درون فروتن و متواضع اند در روبرو شدن با جاهلان مانند آنها رفتار نمی کنند. صبور و بردبارند. عبادالرحمن اهل شب زنده داری اند و در دل شب، جدای از همه ی تعلقات و مادیات به سجده، نماز و راز و نیاز با معبود می پردازند. آنان اهل بخشش و سخاوت هستند و در این امر تعادل را رعایت می کنند. از فواید تواضع میتوان به سربلند شدن و بزرگی مقام، سلامتی (سلامتی قلب)، نظم در کارها، ترقی، ازدیاد نعمت، محبت، قبولی طاعات، سنگری در برابر شیطان و... اشاره نمود. در کلام معصومین (علیهم السلام)، حلم نشانه ادب، موجب پیروزی، بهترین مردم شدن، بخشش خداوند و نجات، دوری از بلاها و موجب محبوبیت نزد خدا و خلق دانسته شده است. نماز شب و شب زنده داری نگینی است بر پیشانی اولیاء خداوند که برکات فراوان معنوی و جسمی دارد از فواید نماز شب می توان بخشیده شدن گناهان، جلب رضایت خداوند، زیاد شدن روزی، رفع مشکلات و گرفتاری ها، نورانیت چهره، سلامتی و تندرستی، رفع بیماریها و... را نام برد. انفاق و بخشش نیز دارای فواید فردی و اجتماعی زیادی می باشد. عدم وجود این صفات نیکو در نفس یک انسان نقص عظیمی است که موجب خسران و تباهی عمر او و بدعاقبتی اش خواهد شد. راه کسب فضایل اخلاقی و دفع رذایل را به دو طریق علمی و عملی می توان تقسیم نمود. قرآن کریم معصومین (علیهم السلام) و اساتید اخلاق بدین منظور دستورالعمل های فراوانی را ارائه داده اند.

کلید واژه ها: عبادالرحمان، قرآن، سوره فرقان، تواضع، حلم، تهجد، انفاق

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	مقدمه.....
2	بخش اول: کلیات.....
3	تعریف و تبیین موضوع.....
4	اهمیت و ضرورت.....
5	اهداف و فواید تحقیق.....
6	پیشینه تحقیق.....
8	مفاهیم و اصطلاحات کلیدی.....
10	روش تحقیق.....
11	سوالات تحقیق.....
11	سوال اصلی.....
11	سوالات فرعی.....
12	فرضیه ی تحقیق.....
13	مفاهیم و متغیرها.....
14	موانع و مشکلات.....
15	بخش دوم: تواضع و فروتنی.....
16	فصل اول: توضیحی پیرامون سوره فرقان.....
18	1-1 معنای رحمان.....
19	فصل دوم: تواضع و فروتنی.....
19	1-2 نیم نگاهی به آیه.....
21	1-2 تواضع نشانه ی بزرگواری.....
23	3-2 حد و مرز تواضع.....
24	فصل سوم: آثار تواضع.....
24	1-1 آثار تواضع و بردباری.....
26	1-2 صفت نیکوی تواضع در وجود زن.....
27	فصل چهارم: نتیجه ی عدم تواضع.....
27	1-1 تکبر.....

جمع بندی و نتیجه گیری

زندگی در این جهان فرصتی است که باید از لحظه لحظه ی آن برای رشد و تعالی اخلاقی و ایجاد فضایل اخلاقی در نفس انسانی استفاده نمود. تمام راه و چاه را نیز قرآن کریم و اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) به ما نشان داده اند .

آیات عباد الرحمن نحوه ی صحیح رفتارهای خداپسندانه ای را به طالبان کمال بندگی نشان می دهند. ، که تواضع و گذشت، شب زنده داری و انفاق از آن جمله اند .

عباد الرحمن انسان هایی خردمندند که دنیا را تجارت خانه ی خود قرار داده اند و از ذره ذره ی فرصت ها در جهت رشد و کمال و قرب خداوند متعال بهره می برند . آنان نفس اماره به بدی را در خود سرکوب نموده و در پی کسب ملکات اخلاقی نیکو هستند.

انسانی که بخواهد به این توفیق عظیم نائل شده و جزء عباد الرحمن باشد، در زندگی فردی و اجتماعی وظایفی خواهد داشت. باید از خیلی از تمایلات نفسانی بگذرد و در کشمکش عقل و نفس اماره، خواسته های نفسانی خود را نادیده بگیرد. در برابر حتی زیردستان و وکودکانش متواضع و صبور باشد. گاهی از حق خویش بگذرد و عفو کند. خطاهای اطرافیانش را نادیده بگیرد و تغافل نماید .

بایستی خود را به زینت فضایل اخلاقی بیاراید و برای کسب این فضایل در ابتدای راه ، حتی علی رغم میلش نفسش را وادار به اموری همچون تواضع و حلم و شب زنده داری و بخشش کند تا بتدریج سختی این مسائل کم شده و برای او عادت و سپس ملکه شوند.

باید از خواب راحت بگذرد، در نیمه های شب وضو بگیرد و به عبادت پردازد. از خداوند بخواهد که در پاک سازی نفسش از ذایل اورا یاری نماید و به او توفیق کسب فضایل بدهد . چرا که تکامل و طهارت نفس جز با مرکب نماز شب ، توکل ، توسل و همت فراوان دست یافتنی نیست .

بایستی در این راه مدام به ائمه علیهم السلام متوسل شده و از آنها یاری بخواهد. باید بدهد تا بگیرد اهل بخشش باشد تا خداوند نیز نظر رحمت به او نموده و او را در زمره ی بندگان خاص خویش جای دهد .

انسان طالب کمال باید از دارایی های محبوب خویش به نیازمندان عطا کند تا از این طریق دل بستگی ها و تعلقاتش کمتر شود و راحت تر بتواند در مسیر بندگی راه بییماید .

و باید بداند که تلاش و همت در این راه باید مادام العمر باشد و تا آخرین لحظه حضور و مراقبت خود را در پیشگاه حق تعالی حفظ نماید. چرا که گاهی حتی لحظه ای غفلت می تواند سال ها مسیر انسان را عوض کرده و او را از راه مستقیم دور کند .

یک زن مسلمان اگر بخواهد جزء عباد الرحمن باشد علاوه بر موارد فوق مسئولیت های بیشتری دارد و باید :

1. با پدر و مادر همسر و فرزندان ش در نهایت تواضع صبر و مهربانی رفتار کند . ولی در برخورد با نامحرم جدی و متکبرانه برخورد کند.
 2. اهل گذشت باشد. برای مثال اگر درس خواندن و کاریرون با حق همسر و فرزندانش تزاخمی دارد از این امور بگذرد تا زمانی که شرایطی مهیا شود و بدون اینکه همسر و فرزندان اذیت شوند به ادامه ی تحصیل و فعالیت بیرون از منزل بپردازد .
 3. با صبر فراوان، مهربانانه و درست، هر مسئله را به کودکش بیاموزد و در برابر بهانه گیریها، توقعات و گریه های او با آرامش و حوصله برخورد کند. در برخورد با همسر حلیم باشد و رضایت خداوند را ملاک رفتارش قرار دهد.
 4. برای موفقیت در این مسئولیت های بزرگ از راز و نیاز با معبود حقیقی در دل شب یاری بجوید. با نماز شب و انس با حق تعالی در سحرگاهان و تقویت رابطه ی خود را خداوند، ظرفیت خویش را برای کسب فضایل و گذشت و حسن خلق در طول روز بالا ببرد .
 5. اهل بخشش باشد، اومی تواند برای رضایت حق مهریه اش را ببخشد. برای خانواده اش بهترین باشد و وقت و محبت و علمش را برای تربیت و سلامت جسم و روح آنها هزینه کند .
- برای تربیت کودکش و محبت و آموزش به او وقت بگذارد. برای آرامش و رضایت همسر خانه را مرتب نگه دارد و بداند که اگر این کارها را برای رضای خداوند انجام دهد خیر و سعادت دنیا و آخرت نصیبش خواهد شد.

منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

منابع فارسی

- 1) ابن بابویه، محمد بن علی (ترجمه ی محمد رضا انصاری محلاتی)، ثواب الاعمال، جلد 1، قم: نسیم کوثر، 1382 ه. ش.
- 2) علل الشرایع (ترجمه سید محمد جواد ذهنی تهران)، چاپ 12، قم: مومنین اندیشه هادی، 1391 ه. ش.
- 3) انصاریان، حسین، عرفان اسلامی، جلد 12، قم: دارالعرفان، 1386 ه. ش.
- 4) تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم (محمد رحمتی شهرضا)، قم: صبح پیروزی، 1392 ه. ش.
- 5) جعفر، سجادی، فرهنگ معارف اسلامی، ج 2، فرهنگ معارف اسلامی، تهران: شرکت مولفان و مترجمان ایران، 1357 ه. ش.
- 6) حسینی بوشهری، سیدهاشم، ادب نامه پارسایان، قم: شهاب الدین، 1389 ه. ش.
- 7) حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین (مصحح: سیدهاشم رسولی محلاتی)، قم: دارالتفسیر، 1383 ه. ش.
- 8) سبحانی تبریزی، جعفر، سیمای انسان کامل در قرآن، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ۱۳۷۷ ه. ش.
- 9) طباطبایی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان (سید محمد باقر موسوی همدانی)، چاپ پنجم، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه ی مدرسین حوزه علمیه قم، 1374 ه. ش.
- 10) طبرسی، فضل بن حسن، ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن (رضا ستوده و مترجمان) ج اول، چاپ اول، تهران: فراهانی، 1360 ه. ش.

- (11) طوسی، خواجه نصیرالدین، اخلاق ناصری، چاپ دوم، تهران: نشر فردوس، سال 1387 ه. ش.
- (12) غفاری، محمود، اسرار پزشکی نماز شب، چاپ چهارم، قم: شهاب الدین 1386 ه. ش.
- (13) قرائتی، محسن، درس‌هایی از قرآن، چاپ یازدهم، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، 1382 ه. ش.
- (14) قرشی، علی‌اکبر، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، 1371 ه. ش. (15) قمی، عباس، منتهی الآمال، جلد 1، چاپ اول، قم: هجرت، ه. ش.
- (16) کلینی، محمد بن یعقوب، (جواد مصطفوی)، ج 2، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، 1371 ه. ش.
- (17) مصباح یزدی، محمدتقی، رستگاران (راه رویش)، چاپ 1، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، 1385 ه. ش.
- (18) معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد 1، چاپ دوم، تهران: نامن، 1386 ه. ش.
- (19) مقدادی اصفهانی، علی، نشان ازبی نشانها، ج 1، چاپ سیزدهم، تهران: جمهوری، 1378 ه. ش.
- (20) مکارم شیرازی، ناصر، والاترین بندگان (تنظیم ابوالقاسم علیان نژادی)، چاپ دوم، قم: نسل جوان، 1384 ه. ش.
- (21) -----، تفسیر نمونه، جلد 15، چاپ اول، تهران: دارالکتب الاسلامیه، 1374 ه. ش.
- (22) موسوی، سید مرتضی، نماز شب کلید حل مشکلات، قم: میثم تمار، 1387 ه. ش.
- (23) نراقی، ملا احمد، معراج السعاده، چاپ پنجم، قم: هجرت، 1377 ه. ش.

منابع عربی

- (1) ابن بابویه، محمد بن علی، من لایحضره الفقیه قم: جامعه مدرسین، 1413 ه. ق.

2) ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، ج8، چاپ سوم، بیروت: دار صادر، 1414 هـ ق.

3) راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، چاپ دوم، تهران: مرتضوی 1374 ش.

4) عاملی، حر، وسائل الشیعه فی تحصیل مسائل الشریعه، مؤسسه آل البيت عليهم السلام، قم 1409 هـ ق.

5) متقی هندی، علی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، (محقق بکری حیانی)، جلد دوم، چاپ پنجم، بیروت: مؤسسه الرسالة، 1401 هـ ق.

6) مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار، بیروت لبنان: مؤسسه الوفاء، 1404 هـ ق.

7) محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام، 1408 هـ ق.

8) محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه قم: دارالحديث، 1385 هـ ش.

9) مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، 1360 هـ ش.